16.10.2024 VATT/369/07.01/2024

Asiantuntijalausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Asia: HE 123/2024 vp / Asiantuntijapyyntö.

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt lausuntoa hallituksen esityksestä sosiaaliturvarahastojen säästöjen valtion ja kuntien talouden vahvistamiseen ohjaamista ja sairauspäivärahan muutoksia koskevaksi lainsäädännöksi.

Julkisen talouden kokonaisuus muodostuu valtiosta, hyvinvointialueista, kunnista ja sosiaaliturvarahastoista. Valtion ja hyvinvointialueiden menoja rahoitetaan suurimmaksi osaksi verotuloilla, kuntien verotulojen lisäksi valtionosuuksilla ja sosiaaliturvarahastoista katettavia etuuksia rahoitetaan pääsääntöisesti veroluonteisilla vakuutusmaksuilla.

Hallitusohjelmassa on sovittu myös sosiaaliturvasektoriin kohdistuvista säästöistä. Erityisesti ansiosidonnaista työttömyysturvaa pienennetään siten, että työntekijöiden vakuutus työttömyyden varalta on aiempaa pienempi. Uudistuksen jälkeistä turvan tasoa vastaava vakuutusmaksu on tällöin yhtä lailla pienempi. Kun vakuutusturvasta tingitään, ei siihen tarvitse käyttää ja kerätä yhtä paljon rahaa kuin aiemmin. Jos vakuutusmaksua vastaavasti alennettaisiin, alenisi tällöin kuitenkin myös veroaste. Tämä johtaisi siihen, että julkisen talouden tila ei parane, vaikka se oli vakuutusturvan rajaamisen alkuperäinen tavoite. Veroaste on siis jollain tavoin pidettävä vakiona.

Hallituksen esityksessä veroasteen vakiona pitämiseksi on tehty kanavointiratkaisu, jossa pyritään sekä korjaamaan rakenteellisista muutoksista johtuva veroasteen alentuminen että pitämään sosiaaliturvasektoria rahoittavien työntekijöiden, työnantajien ja valtion keskinäiset vastuut mahdollisimman nykyisenkaltaisina. Koska työttömyysvakuutusmaksu alentaa työntekijä- ja työnantajavakuutusmaksuja työttömyysturvan puolella, vastaava kompensaatio vakuutusmaksuissa on tehty sairausvakuutusmaksujen puolelta korottaen sekä työnantajan että työntekijän sairausvakuutusmaksuja. Työnantajilla korotus tehdään sairasvakuutuksen työtulovakuutukseen, koska sairasvakuutuksen sairaanhoitovakuutuksen puolella ei ole työnantajaosuutta. Työntekijävakuutusmaksuissa korotus taas tehdään sairasvakuutuksen sairaanhoitovakuutukseen alentamalla ensin työtulovakuutusmaksua, jotta työnantajien ja työntekijöiden vakuutusmaksukorotukset voidaan pitää vastaavan suuruisina.

Hallituksen esityksessä on myös huomioitu nk. toisen kertaluokan vaikutukset verotukseen. Koska vakuutusmaksujen muutos muuttaa myös verokertymää ansiotulo- ja yhteisöverossa, nämä muutokset on laskettu ja huomioitu uudistuksen mitoituksessa.

Kuten edellä todettiin veroasteen vakiona pitäminen on kannatettavaa. Muuten vakuutuksen pienentäminen säästötoimena valuisi hukkaan. Veroasteen olisi toki voinut pitää vakiona monella eri tavalla. Tässä valittu sosiaaliturvasektorin sisäinen kompensaatio säilyttänee nykyisen verotuksen kohtaannon mahdollisimman samankaltaisena ja välttää muutospaineita palkanmuodostuksessa.

Tuulia Hakola-Uusitalo

vt. ylijohtaja

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus